

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ DOĞRULTUSUNDA TÜRKİYE VE OECD ÜLKELERİNDE EĞİTİM HARCAMALARININ ANALİZİ

Yasemin ARIMAN¹

Öz

1 Ocak 2016'da Birleşmiş Milletler (BM) 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) yürürlüğe girmiştir. Bu hedeflerden dördüncüsü nitelikli eğitimidir. Nitelikli eğitim hedefine ulaşmak için kullanılacak araçlardan biri eğitim harcamalarıdır. Bu çalışmanın amacı Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılması halinde nitelikli eğitim artar mı? sorusuna cevap bulmaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle BM SKH nitelikli eğitim başlığı incelenmektedir. Sonrasında Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ülkeleri için eğitim harcamaları verileri incelenmektedir. Türkiye'de eğitim harcamaları OECD verileri ve literatür çalışmaları ile analiz edilmektedir. Buna göre Türkiye'de eğitim kurumlarına öğrenci başına yapılan toplam harcama okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve üniversiteler için OECD ortalaması gerisindedir. Kamu üniversite, özel ilkokul, özel ortaöğretim ve toplam özel eğitim harcamaları OECD ortalaması üzerindedir. Çalışmanın sonucunda Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılması ile nitelikli eğitimin artırılacağı kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Harcamaları, Nitelikli Eğitim, OECD, Türkiye

JEL Sınıflandırması: A2, E6, H5, I2

ANALYSIS OF EDUCATION EXPENDITURES IN TÜRKİYE AND OECD COUNTRIES IN LINE WITH THE UNITED NATIONS SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Abstract

On 1 January 2016, the UN 17 Sustainable Development Goals (SDG) entered into force. The fourth of these goals is quality education. One of the tools to be used to achieve the goal of quality education is education expenditures. The aim of this study is to find answer to the question of whether increasing education expenditures in Türkiye will increase the quality of education. For this purpose, firstly, the UN SDG on quality education is reviewed. Then, education expenditures for OECD is reviewed. Education expenditures in Türkiye are analyzed with OECD data and literature studies. The educational expenditure per student in Türkiye falls below the OECD average for pre-school, primary school, secondary school, and tertiary levels. However, public universities and private primary schools and secondary education institutions exceed the OECD average in terms of expenditure. It has also been observed that education expenditures have shown a consistent increase over time, except for the 2019-2020 period. Increasing educational expenditure can contribute to increasing the quality of education in Türkiye.

Keywords: Education Expenditures, Quality Education, OECD, Türkiye

JEL Classification: A2, E6, H5, I2

¹ Dr.,(-), yaseminariman@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4325-7768

1. Giriş

Eğitimli işgücü ekonomik büyümeyi ve sosyal kalkınmayı doğrudan etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Bir ülkenin yalnızca eğitim için yapmış olduğu harcamaları göz önüne alarak o ülkenin gelecekteki işgücü piyasasının durumu hakkında öngörülerde bulunabilmek mümkündür. Ayrıca bu öngörüler ülkenin gelecekteki ekonomik büyüme durumunu ve sosyal kalkınma durumunu da öngörülebilir kılmaktadır.

BM'nin amacı uluslararası barış ve güvenliği korumak, ihtiyacı olanlara insani yardım sağlamak, insan haklarını korumak, uluslararası hukuku desteklemek ve herkes için daha iyi ve sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmaktır (BM, 2023a). BM herkes için daha iyi ve sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmak amacı ile uyumlu ve bu duruma örnek teşkil edecek şekilde değişen, dönüşen ve gelişen dünyada birden fazla unsur için 17 SKH yayımlamıştır. Bu hedeflerden dördüncüsü nitelikli eğitimidir. Erdemli toplum ile eğitim arasında güçlü bir ilişki vardır. Erdem hayata dair tecrübesi olmayan insana, başta ailesi sonrasında toplum ve eğitim sistemi ile kazandırılan bir olgudur. Bireyin eğitim harcamaları bireysel ve kamusal olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir. Bu harcamaların en etkin ve verimli şekilde yapılması sadece ülke özelinde değil dünya genelinde önem arz etmektedir. Bir ülkenin tek başına eğitim alanında ya da diğer alanlarda başarılı olması, değişen ve dönüşen dünya koşulları ve gerçekleri nedeniyle sürdürülebilir kalkınma için yeterli olmamaktadır. Eğitim alanında beklentiler ile uyumlu başarı elde edememiş ülkelerin, eğitim harcamalarının etkinliği ve verimliliğini artırmak için beklentiler ile uyumlu başarı elde etmiş ülke uygulamalarını incelemeleri ve kendileri için ders çıkarmaları gerekmektedir.

Bu çalışmada BM SKH nitelikli eğitim için Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılması durumu ele alınmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılması halinde nitelikli eğitim artar mı? sorusuna cevap bulmaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle BM SKH nitelikli eğitim içeriği ele alınmaktadır. Sonrasında OECD ülkeleri için eğitim harcamaları ele alınmaktadır. Türkiye'de eğitim harcamaları OECD verileri ile değerlendirilmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Eğitim harcamaları bir toplumun eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan harcamalardır. Örgün eğitim kapsamındaki eğitim faaliyetlerine ilişkin olarak doğrudan veya dolaylı biçimde yapılan harcamalar "Eğitim Harcaması" olarak kabul edilmektedir (TÜİK, 2023). Öğrencileri başta iş hayatı olmak üzere hayata hazırlayan eğitim için öğrenci başına ne kadar harcama yapılması gerektiği önemlidir ve bu toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Politika yapımcılar eğitimin niteliğinin artırılması için gereken harcamaları yapmaya gönüllüdürler, ancak vergi yükü sadece eğitim değil tüm harcamaların artırılması önündeki en önemli engellerden biridir (Demir, 2013; Arıman, 2019: 122; Püren ve Yücedoğru, 2022; Kurucan ve Altıngöz Zarplı, 2022). Eğitim için yapılan harcamaların nitelikli eğitimi artıracak şekilde yapılması hem SKH ulaşmak hem de vergi uyumu (Arıman ve Tunçer, 2021: 315) ve vergi yükünün artmaması için önemlidir.

Nitelikli eğitim SKH'lerin birçoğunun gerçekleşmesinin yegâne anahtarıdır. Eğitim; insanların yoksulluktan kurtulmalarını, eğitim eşitsizliklerinin azaltılmasını, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasını, mekân fark etmeksizin insanların daha sağlıklı ve sürdürülebilir yaşamları olmasını sağlar. Dahası eğitim insana ve doğaya hoşgörünün gelişmesi ve barışçıl toplumların inşasına müreffeh bir dünyanın yaratılmasına da destek olur. Nitelikli eğitimin amacı kapsayıcı, hakkaniyete dayanan, adil ve eşit nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenim fırsatlarını teşvik etmektir (BM, 2023b).

3. Birleşmiş Milletler SKH

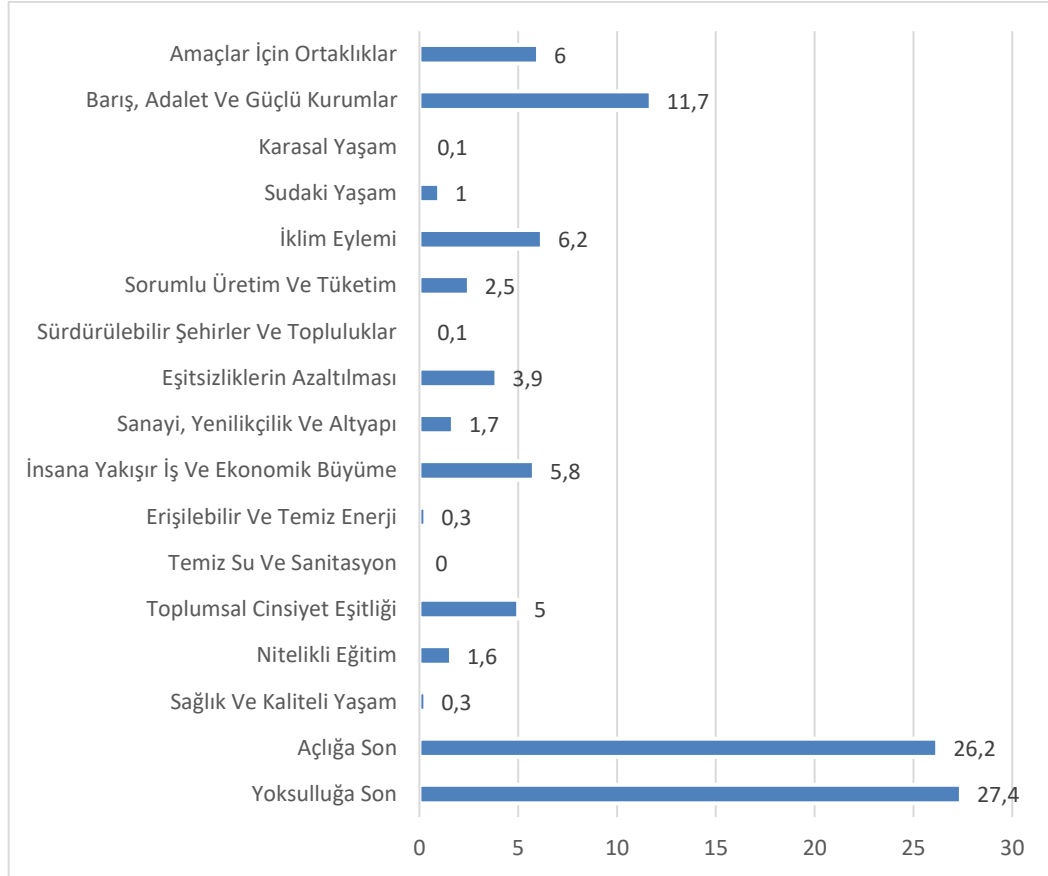
BM SKH 1 Ocak 2016'da yürürlüğe girmiştir. Binyıl kalkınma hedefleri temeli üzerine inşa edilen SKH'nin yasal olarak bağlayıcılığı bulunmamaktadır. SKH, dünyayı korumayı amaçlamaktadır ve bunun yanında refahı desteklemek için yoksul, zengin ve orta gelirli tüm ülkelere yönelik yapılmış bir eylem çağrısıdır. BM'ye üye ve SKH çağrısına katılan ülkeler; yoksulluğun sona erdirilmesi,

ekonomik büyümenin inşa edildiği ve eğitim, sağlık, sosyal koruma ve iş fırsatları gibi bir dizi sosyal ihtiyacı ele alan, iklim değişikliği ve çevre koruma ile mücadele eden stratejilerin birlikte sürdürülmesinin gerektiğini kabul etmektedir (Birleşmiş Milletler, 2023c).

BM SKH yoksulluğun son erdirilmesini, çevrenin korunmasını, iklim krizine karşı önlem alınmasını, refahın adil paylaşımını ve barışı hedeflemektedir. SKH (BM, 2023c) şu şekildedir: Yoksulluğa Son, Açlığa Son, Sağlık ve Kaliteli Yaşam, Nitelikli Eğitim, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Temiz Su ve Sanitasyon, Erişilebilir ve Temiz Enerji, İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, Eşitsizliklerin Azaltılması, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, Sorumlu Üretim ve Tüketim, İklim Eylemi, Sudaki Yaşam, Karasal Yaşam, Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar, Amaçlar İçin Ortaklıklar.

BM SKH için 2023 yılında 66,7 milyon dolar kaynak tahsis etmiştir. Bu kaynakların SKH’ye göre tahsisat durumu aşağıdaki Grafik 1’den takip edilebilmektedir.

Grafik 1: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İçin Kaynak Tahsisatı (Milyon \$-2023)

Not: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İçin Kaynak Tahsisatı verilerine belirli bir SKH atfedilmemiş ek 41,1 bin dolarlık mevcut program kaynakları dahil değildir.

Kaynak: (BM, 2023c).

Grafik 1’e göre en fazla kaynak Yoksulluğa Son 27,4 ve Açlığa Son 26,2 hedeflerine tahsis edilirken en az kaynak Sağlık ve Kaliteli Yaşam 0,3, Erişilebilir ve Temiz Enerji 0,3, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 0,1, Karasal Yaşam 0,1, Temiz Su ve Sanitasyon 0 hedeflerine tahsis edilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma nitelikli eğitim hedefleri 7 ana madde altında toplanmaktadır (www.kureselamaclar.org):

- Ücretsiz İlköğretim ve Ortaöğretim
- Nitelikli Okul Öncesi Eğitime Eşit Erişim
- Karşılabilir Teknik, Mesleki ve Yükseköğretime Eşit Erişim
- Finansal Başarı İçin Gerekli Niteliklere Sahip İnsan Sayısının Artırılması
- Eğitimde Ayrımcılığın Bitirilmesi
- Evrensel Sözel ve Sayısal Okuryazarlık
- Sürdürülebilir Kalkınma ve Dünya Vatandaşlığı Eğitimi
 - Kapsayıcı ve güvenli okullar inşa edilmesi
 - Gelişmekte olan ülkeler için yükseköğretim burs imkânlarının artırılması
 - Gelişmekte olan ülkelerde nitelikli öğretmen arzının artırılması

Nitelikli eğitim hedeflerinin detaylandırılmış hali aşağıdaki gibi sıralanabilir (www.kureselamaclar.org, Nitelikli Eğitim, 2023):

- “4.1. 2030’a kadar bütün kız ve erkek çocuklarının ücretsiz, hakkaniyetli ve kaliteli bir ilköğretim ve ortaöğretime tamamlamalarının ve böylece ilgili ve etkili öğrenme çıktılarının elde edilmesinin sağlanması”
- “4.1.1. (a)2/3 sınıflarında; (b)ilkokul sonunda; ve (c) alt düzey ortaokulun sonunda en azından (i) okuma ve (ii) matematikte yeterlilik düzeyine sahip çocukların ve gençlerin oranı, cinsiyet ayrımında”
- “4.2. 2030’a kadar bütün kız ve erkek çocuklarının onları ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitime erişimlerinin güvence altına alınması”
- “4.2.1. Cinsiyete göre gelişimsel olarak sağlık, öğrenme ve psikososyal iyi olma hali yolunda olan 5 yaş altı çocukların oranı”
- “4.2.2. Cinsiyete göre planlanan öğrenmeye katılım oranı (ilkokula resmi giriş yaşından bir yıl önce)”
- “4.3. 2030’a kadar bütün kadın ve erkeklerin erişilebilir ve kaliteli teknik eğitim, mesleki eğitim ve üniversiteyi kapsayan yükseköğretime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması”
- “4.3.1. Cinsiyete göre son 12 ay içinde gençlerin ve yetişkinlerin örgün ve yaygın eğitim ve öğretime katılma oranı”
- “4.4. 2030’a kadar istihdam, insana yakışır işlerde çalışma ve girişimciliğe yönelik teknik ve mesleki becerileri de kapsayan ilgili becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısının önemli ölçüde artırılması”
- “4.4.1. Yetenek tipine göre bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) yeteneğine sahip genç ve yetişkinlerin oranı”
- “4.5. 2030’a kadar eğitim alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması ve engelliler, yerliler ve kırılabilir durumdaki çocuklar dâhil, kırılabilir insanların her düzeyde eğitim ve mesleki eğitime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması”
- “4.5.1. Bu listede ayrıştırılabilecek tüm eğitim göstergeleri için parite endeksleri (veri elverişliliğine bağlı olarak kadın/erkek, kır/kent, en alt/en üst servet %20’likleri ve engellilik durumu, yerli insanlar ve çatışmalardan etkilenenler gibi diğerleri)”
- “4.6. 2030’a kadar bütün gençlerin ve hem kadın hem de erkek olmak üzere yetişkinlerin büyük bir bölümünün okuryazar olmasının ve matematiksel beceriler kazanmasının güvence altına alınması”
- “4.6.1. Cinsiyete ayrımında, (a) okuryazarlık ve (b) aritmetik becerilerde işlevsel açıdan en az belirli bir düzeyde yeterliliğe sahip belirli bir yaş grubundaki nüfusun yüzdesi”

- “4.7. 2030’a kadar sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yaşam tarzları için eğitim, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, barış ve şiddete başvurmama kültürünün geliştirilmesi, dünya vatandaşlığı ve kültürel çeşitliliğin ve kültürün sürdürülebilir kalkınmaya katkısının takdiri yoluyla bütün öğrenciler tarafından sürdürülebilir kalkınmanın ilerletilmesi için gereken bilgi ve becerinin kazanımının sağlanması”
- “4.7.1. (i) Küresel vatandaşlık eğitiminin ve (ii) cinsiyet eşitliği ve insan hakları da dahil olmak üzere sürdürülebilir kalkınma için eğitiminin; (a) milli eğitim politikalarının, (b) müfredatın, (c) öğretmen eğitiminin ve (d) öğrenci değerlendirmenin tüm düzeylerinde yaygın hale gelmesi”
- “4.a. Çocuklara, engellilere, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı eğitim olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi ve herkes için güvenli, şiddete dayalı olmayan, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması”
- “4.a.1. (a) Elektrik; (b) pedagojik amaçlarla internet; (c) pedagojik amaçlarla bilgisayar; (d) engelli öğrencilere uyarlanmış altyapı ve malzemeler; (e) temel içme suyu; (f) tekil ve cinsiyete göre ayrılmış temel sağlık koruma imkanları; ve (g) temel el yıkama imkanları (her bir WASH göstergesi tanımları gereği) erişimi olan okulların oranı”
- “4.b. 2020’ye kadar en az gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki mesleki eğitim programlarını ve bilgi ve iletişim teknolojileri programlarını, teknik programları, mühendislik programlarını ve bilimsel programları kapsayan yükseköğrenim programlarına kayıt olanağı sunan bursların sayısının küresel olarak önemli ölçüde artırılması”
- “4.b.1. Sektör ve çalışma çeşidine göre burslar için resmi kalkınma yardımı transferleri hacmi”
- “4.c. 2030’a kadar özellikle en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerdeki öğretmen eğitimi için uluslararası işbirliğinin sağlanması aracılığıyla nitelikli öğretmen tedarikinin önemli ölçüde artırılması”
- “4.c.1. Belirli bir ülkede, (a) okul öncesi; (b) ilkokul; (c) ortaokul; ve (d) lise düzeylerinde geçerli seviyede öğretim için gerekli olan hizmet öncesi veya hizmet içi en az asgari düzeyde düzenlenen öğretmen eğitimi (örneğin pedagojik eğitim) almış öğretmenlerin oranı”.

Yukarıdaki maddelere göre nitelikli eğitim hedefine ulaşmak için; ortaöğretim öncesinde temel yeteneklere ilişkin eğitimin tamamlanmış olması, okul öncesi eğitime her çocuğun erişiminin sağlanması, erişilebilir ve eşit eğitime hem kadın hem erkeklerin 2030 yılına kadar ulaşmasının sağlanması, gençler ve yetişkinlerin temel yeteneklerden yoksunluğunun giderilmesi, sürdürülebilir kalkınma için 2030 yılına kadar kültür çalışmalarının artırılması, burs imkânlarının artırılması, öğretmen eğitimi için nitelikli öğretmen tedarikinin sağlanması gerekmektedir. Nitelikli eğitim hedefine ulaşılması noktasında alınabilecek politika önlemlerinden biri kamu eğitim harcamalarının artırılmasıdır.

4. OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamalarının Görünümü

Türkiye’deki eğitim harcamalarının uluslararası organizasyonlar arasındaki görünümünü ortaya koymak amacıyla OECD eğitim harcamaları incelenmektedir. Eğitim için ve aynı zamanda nitelikli eğitim için yapılan ve yapılacak harcamalar kamu, özel ve uluslararası kuruluşlarca yapılabilmektedir. Harcamalar; yaş, eğitim düzeyi, öğrenci başına, öğretmen başına, derslik başına, okul başına gibi çeşitli sınıflandırmalara göre ele alınabilmektedir. Ancak bu çalışmada OECD verileri öncelikli olarak ele alındığı için eğitim harcamaları için OECD sınıflandırmaları kullanılmaktadır. Eğitim harcamalarının okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve üniversite eğitim düzeylerine

göre uluslararası karşılaştırmalarının yapılması için OECD verilerinden yararlanmak mümkündür. Buna göre 38 OECD ülkesi için eğitim harcamalarına yönelik elde edilen son veriler 2020 yılına aittir. Aşağıda eğitim düzeylerine göre eğitim harcamalarına Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1: OECD Eğitim Düzeylerine Göre Eğitim Harcamaları (GSYH (%) 2020)

Ülkeler	Okul Öncesi	İlköğretim	Ortaöğretim	Üniversite
Avustralya	0.61	2.6	2.18	1.88
Avusturya	0.79	0.97	2.10	1.82
Belçika	(-)*	1.67	2.74	1.64
Kanada	(-)	2.32	1.31	2.37
Şili	1.23	1.91	1.88	2.65
Kolombiya	0.56	2.38	2.74	1.52
Kosta Rika	(-)	(-)	(-)	1.55
Çekya	0.64	1.05	2.30	1.13
Danimarka	1.31	1.80	2.09	1.91
Estonya	1.34	1.76	1.44	1.51
Finlandiya	1.23	1.44	2.40	1.60
Fransa	0.75	1.28	2.56	1.61
Almanya	1.10	0.75	2.29	1.34
Yunanistan	(-)	1.41	1.38	0.93
Macaristan	0.75	0.87	1.80	0.85
İzlanda	2.05	2.50	2.36	1.39
İrlanda	0.14	1.16	1.04	0.81
İsrail	1.18	2.71	2.30	1.41
İtalya	0.54	1.26	1.92	1.01
Japonya	0.18	1.19	1.49	1.38
Kore	(-)	1.55	1.97	1.56
Letonya	1.17	1.36	1.55	1.38
Litvanya	1.17	0.86	1.68	1.24
Lüksemburg	0.55	1.22	1.75	0.47
Meksika	0.53	1.63	1.60	1.25
Hollanda	0.42	1.24	2.36	1.76
Yeni Zelanda	(-)	1.42	2.15	1.65
Norveç	1.99	2.25	2.50	1.98
OECD Ortalaması	0.93	1.55	2.01	1.52
Polonya	0.91	1.23	2.05	1.31
Portekiz	(-)	1.54	2.29	1.27
Rusya	(-)	(-)	2.37	1.00
Slovakya	0.73	1.15	2.10	1.05
Slovenya	1.12	1.67	1.71	1.25
İspanya	0.83	1.49	2.03	1.46
İsveç	1.84	1.99	2.04	1.60
Türkiye	(-)	0.94	2.26	1.54
Birleşik Krallık	0.40	1.90	2.35	2.06
ABD	(-)	1.65	1.90	2.52

Not: * İlgili yıl verisi bulunmamaktadır.

Kaynak: (OECD, 2023a).

Türkiye’de 2019 yılı için okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, ortaöğretim ve üniversite öğrenci başına eğitim harcaması OECD ortalaması gerisindedir. Tablo 1’e göre Türkiye’de ilköğretim harcamaları OECD ortalaması gerisindedir. Aynı zamanda ortaöğretim ve üniversite eğitim harcamaları OECD ortalaması üzerindedir. Bununla birlikte OECD ülkeleri genelinde 2020 yılı için üniversite eğitim harcamalarının pandemi ve uzaktan eğitim nedeniyle azalış gösterdiği bilinmektedir (OECD, 2022). Ayrıca Türkiye’de toplam kamu harcamalarının azalması ile ilgili olarak toplam eğitim harcamaları azalmıştır (OECD, 2023b). Nitelikli eğitim hedeflerinden biri olan “2030’a kadar bütün kız ve erkek çocuklarının onları ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitimine erişimlerinin

güvence altına alınması” hedefi için okul öncesi eğitim harcamaları önem arz etmektedir. Aşağıda Tablo 2’de OECD ülkelerinde eğitim düzeylerine göre eğitim harcamalarına yer verilmektedir.

Tablo 2: OECD Eğitim Düzeylerine Göre Kamu ve Özel Eğitim Harcamaları (GSYH (%) 2020)

Ülkeler	Kamu			Özel				
	Üniversite Öncesi	Üniversite	Toplam	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaöğretim	Üniversite	Toplam*
Avustralya	3.7	0.7	4.4	0.16	0.20	0.45	1.20	1.86
Avusturya	3.0	1.6	4.6	0.11	0.04	0.08	0.18	0.31
Belçika	4.2	1.4	5.6	(-)**	0.05	0.08	0.21	0.34
Kanada	3.4	1.2	4.6	(-)	0.17	0.10	1.15	1.43
Şili	3.1	1.1	4.2	0.20	0.34	0.32	1.60	2.26
Kolombiya	4.1	0.5	4.6	0.22	0.46	0.54	1.04	2.05
Kosta Rika	4.4	1.4	5.8	(-)	(-)	(-)	0.14	(-)
Çekya	3.1	0.8	4.0	(-)	0.06	0.17	0.20	0.44
Danimarka	3.7	1.6	5.3	0.31	0.06	0.13	0.22	0.42
Estonya	3.2	1.1	4.3	0.14	0.06	0.04	0.24	0.35
Finlandiya	3.8	1.4	5.3	0.08	0.01	0.02	0.07	0.09
Fransa	3.5	1.2	4.7	0.04	0.08	0.25	0.41	0.74
Almanya	2.9	1.1	4.0	0.08	0.01	0.23	0.21	0.56
Yunanistan	2.6	0.7	3.3	(-)	0.11	0.10	0.12	0.33
Macaristan	2.4	0.6	3.0	0.08	0.12	0.28	0.21	0.63
İzlanda	4.8	1.2	6.0	0.21	0.02	0.12	0.10	0.25
İrlanda	2.1	0.6	2.7	0.02	0.01	0.12	0.21	0.48
İsrail	4.6	0.8	5.4	0.26	0.11	0.29	0.61	1.01
İtalya	3.0	0.6	3.6	0.07	0.07	0.07	0.37	0.52
Japonya	2.5	0.5	3.0	0.04	0.01	0.17	0.89	1.08
Kore	3.3	0.7	4.0	(-)	0.06	0.13	0.88	1.07
Letonya	2.8	0.8	3.6	0.07	0.06	0.10	0.46	0.62
Litvanya	2.5	0.9	3.4	0.14	0.04	0.08	0.33	0.45
Lüksemburg	2.8	0.4	3.2	0.01	0.04	0.04	0.02	0.10
Meksika	2.8	0.8	3.7	0.06	0.18	0.24	0.41	0.83
Hollanda	3.1	1.2	4.3	0.06	0.02	0.45	0.50	0.97
Yeni Zelanda	3.4	1.0	4.3	(-)	0.07	0.25	0.69	1.05
Norveç	4.7	1.8	6.5	0.25	0.00	0.13	0.13	0.28
OECD Ortalaması	3.3	1.0	4.3	0.13	0.10	0.20	0.50	0.82
Polonya	2.9	1.0	4.0	0.14	0.13	0.21	0.24	0.59
Portekiz	3.4	0.8	4.1	(-)	0.18	0.28	0.39	0.85
Rusya	2.3	0.7	2.9	(-)	(-)	0.09	0.33	0.42
Slovakya	3.0	0.8	3.8	0.08	0.10	0.14	0.25	0.50
Slovenya	3.1	1.0	4.1	0.22	0.11	0.15	0.18	0.43
İspanya	3.1	1.0	4.0	0.16	0.21	0.22	0.47	0.90
İsveç	4.1	1.3	5.4	0.11	0.00	0.00	(-)	0.19
Türkiye	2.4	1.1	3.5	(-)	0.19	0.56	0.46	1.21
Birleşik Krallık	3.7	0.5	4.2	0.16	0.17	0.38	1.48	2.03
ABD	3.3	0.9	4.2	(-)	0.11	0.16	1.57	1.85

Not:* Okul öncesi hariç, ** İlgili yıl verisi bulunmamaktadır.

Kaynak: (OECD, 2023a).

Tablo 2’ye göre Türkiye’de OECD kamu ve özel eğitim harcamaları GSYH payları eğitim düzeylerine göre kamu-üniversite, özel-ilkokul, özel-ortaöğretim ve toplam-özel eğitim harcamaları OECD ortalaması üzerindedir. Buna göre ilkokul ve ortaöğretim için kamu harcamaları OECD ortalaması gerisindedir. Bununla birlikte kamu-üniversite öncesi ve toplam kamu harcamaları OECD ortalaması gerisindedir. Ayrıca özel-üniversite eğitim harcamaları OECD ortalaması gerisindedir.

OECD ülkelerinde finans kaynaklarına göre üniversite eğitim harcamalarına aşağıda Tablo 3'te yer verilmektedir.

Tablo 3: Finans Kaynaklarına Göre OECD Ülkeleri Üniversite Eğitim Harcamaları (% , 2020)

Ülkeler	Kamu	Özel	Hanehalkı	Diğer
Avustralya	36.3	63.7	51.5	12.2
Avusturya	89.9	10.1	3.5	6.6
Belçika	83.7	12.9	7.4	5.5
Kanada	51.0	48.7	24.0	24.7
Şili	39.7	60.3	56.5	3.8
Kolombiya	31.6	68.3	(-)*	0.1
Kosta Rika	91.0	8.9	3.7	5.2
Çekya	75.0	18.1	7.4	10.8
Danimarka	83.2	11.5	0.0	11.5
Estonya	72.1	16.1	6.6	9.5
Finlandiya	90.4	4.3	0.3	4.0
Fransa	72.6	25.5	11.7	13.8
Almanya	82.5	15.5	(-)	(-)
Yunanistan	74.7	13.3	13.3	(-)
Macaristan	73.3	24.7	28.3	(-)
İzlanda	89.7	7.5	6.8	0.7
İrlanda	70.4	25.8	23.6	2.2
İsrail	56.7	43.3	21.2	22.1
İtalya	61.4	36.4	32.9	3.5
Japonya	35.5	64.5	51.2	13.3
Kore	43.3	56.7	39.0	17.7
Letonya	58.1	33.3	23.5	9.8
Litvanya	69.7	27.0	17.4	9.6
Lüksemburg	90.3	5.3	1.3	3.9
Meksika	66.9	33.1	32.8	0.3
Hollanda	68.5	28.1	15.4	12.7
Yeni Zelanda	57.9	42.1	30.9	11.3
Norveç	91.7	6.7	4.0	2.6
OECD Ortalaması	66.9	30.4	22.0	9.1
Polonya	79.7	18.0	12.9	5.1
Portekiz	60.7	30.8	26.8	4.0
Rusya	65.3	33.5	20.4	13.1
Slovakya	73.8	23.9	10.9	13.0
Slovenya	80.9	14.4	11.5	2.9
İspanya	65.8	32.5	30.4	2.1
İsveç	84.1	11.5	1.2	10.2
Türkiye	68.8	30.1	14.0	16.1
Birleşik Krallık	24.7	71.9	54.4	17.5
ABD	37.5	62.5	42.7	19.8

Not: * İlgili yıl verisi bulunmamaktadır.

Kaynak: (OECD, 2023a).

Tablo 3'e göre Türkiye'de üniversite eğitimi için kamu ve diğer finans kaynakları OECD ortalaması üzerindedir. Aynı zamanda özel ve hanehalkı harcamaları OECD ortalaması gerisindedir.

OECD Eğitime Genel Bir Bakış 2022 (OECD, 2022: 45-290); Türkiye 25-64 yaş için eğitim durumu göstergelerine (%) göre; okul öncesi için OECD ve AB22 ortalaması üzerindedir. İlkokul için OECD ve AB22 ortalaması gerisindedir. Alt-ortaöğretim için OECD ve AB(22) ortalaması üzerindedir. Ancak üst-ortaöğretim OECD ve AB22 ortalaması gerisindedir. Önlisans için OECD ortalaması ile aynı fakat AB22 ortalaması üzerindedir. Lisans, Yüksek lisans ve doktora için hem OECD hem de AB22 ortalaması gerisindedir. Türkiye için internet erişimi olan hane yüzdesi, 88 OECD ortalaması, 93 olup gerisindedir. Haftada en az bir kez internet kullanımında her yaş gurubu için sadece

üniversite mezunları OECD ortalaması üzerindedir. Kayıtlı öğrencilerin toplam nüfus içindeki yüzdesi: ortaöğretim 30-39 yaş için AB22 ortalaması gerisinde, ortaöğretim 40-64 yaş ve üniversite 25-29 yaş için OECD ve AB22 ortalaması gerisindedir. Finans kaynaklarına göre 2019 yılı Türkiye kamu eğitim harcamaları GSYİH payı; ilk ve ortaöğretim için OECD ve AB22 ortalaması gerisinde, üniversite için OECD ve AB22 ortalaması üzerinde, ilkokuldan üniversiteye OECD ve AB22 ortalaması gerisindedir. Türkiye’de 2019 yılında toplam kamu harcamalarının yüzdesi olarak eğitime yapılan toplam kamu harcamaları; ilkokul için OECD ve AB22 ortalaması gerisinde, ortaokul, üniversite ve ilkokuldan üniversiteye için OECD ve AB22 ortalaması üzerindedir. 2019 yılında Türkiye’de üniversite eğitimi için yapılan harcamaların %30.6 özel ve %68.5 kamu tarafından karşılanmaktadır. 2019 yılı üniversite eğitim harcamaları OECD ortalaması özel için 30.8, kamu için %66 gerçekleşmiştir. Buna göre üniversite eğitimi için yapılan kamu harcamaları OECD ortalaması gerisindedir. Ayrıca üniversite eğitim harcamaları her ne kadar 2020 yılı için OECD ülkelerinde azalış gösterse de genel olarak son 10 yılda artış göstermektedir. Harcamalardaki bu artış üniversiteye kayıtların genel olarak artış göstermesi ve eğitimi veren kişilerin maaşlarının yüksekliği ile açıklanmaktadır (OECD, 2022: 22). 6 -15 yaş arası çocuklar için eğitim harcamaları OECD ortalamasının çok gerisindedir. Öyle ki 6-15 yaş arası çocuklar için OECD ülkeleri kümülatif toplamda 105.500 dolar harcama yapılırken Türkiye’de 50.000 dolar harcama yapılmaktadır. Ayrıca 2019 yılı için eğitim düzeylerine göre harcamaların GSYİH payı; ilkokul ve ortaokul düzeyinde OECD ve AB22 ortalaması gerisinde gerçekleşirken, üniversite düzeyinde OECD ve AB22 ortalaması üzerinde gerçekleştiği de bilinmektedir (OECD, 2022: 239, 263).

OECD Eğitime Genel Bir Bakış 2023 (OECD, 2023b: 21-22,263); mesleki eğitimin öneminin altını çizmektedir. Okul öncesi eğitim için 2 yaş grubunda OECD ortalaması artış göstermiştir. Bununla birlikte çoğu OECD ülkesinde 3 yaş okul öncesi eğitim kuralı olmasına rağmen, kayıtlara göre OECD ortalaması %74 olarak gerçekleşmiştir. Üst orta eğitime sahip olmayan genç yetişkinlerin payı iki OECD ülkesi dışındaki tüm ülkelerde düşmüş ve bazı ülkeler için önemli ilerleme kaydedilmiştir. Önemli ilerleme kaydeden ülkelerden biri Türkiye’dir. Türkiye’de üst orta eğitimi olmayan genç yetişkinlerin payı yüzde 15 azalmıştır. GSYİH'nin payı olarak eğitime yapılan yatırım, ülkelerin eğitime verdiği önceliğin bir ölçüsüdür. Öğrenci başına harcama OECD ortalaması ilköğretim için 10. 700, lise için 11.900 ve üniversite için 18.100 Amerikan Doları olarak gerçekleşmiştir. Öğrenci başına harcama OECD ülkeleri arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Kolombiya, Meksika ve Türkiye öğrenci başına yıllık 5 000 ABD dolarından az harcama yaparken Lüksemburg 25 000 ABD doları harcamaktadır. Program türüne göre öğrenci başına harcamalarda da önemli farklılıklar vardır. OECD genelinde ortalama olarak, genel ortaöğretimde öğrenci başına yıllık harcama 11.400 ABD Doları iken, mesleki ortaöğretimde 13.200 ABD Dolarıdır. Buna genellikle mesleki eğitim programlarında ihtiyaç duyulan özel ekipman ve altyapı maliyetleri neden olmaktadır. Mesleki eğitim harcamaları ve AR-GE harcamalarının öğrenci başına harcamayı artırdığı ileri sürülmektedir. Çoğu OECD ülkesi öğretmen yokluğu ile karşı karşıyadır çünkü öğretmenlik, maaş farklarından dolayı cazip bir meslek değildir. Bunun bir nedeni olarak yükseköğretim eğitimi daha profesyonellik-donanım gerektirdiği için akademisyen maaşlarının öğretmen maaşlarından daha fazla olması gösterilmektedir. Ayrıca rekabetçi maaşlar bireyleri daha fazla profesyonel ve donanımlı olmaya yönlendirmiştir. Diğer bir neden maaş artış oranlarının düşük gerçekleşmiş olmasıdır. Bu düşüşün en önemli nedenlerinden biri olarak 2008-2009 finansal krizinin etkileri gösterilmiştir. Diğer bulgulardan biri Türkiye’de %50’den fazla yetişkinin lise eğitimi niteliklerinden yoksun olduğudur. Bununla birlikte 2022 yılında genç kadınlarda lise eğitimi niteliğinden yoksunluk oranında en büyük düşüş OECD ülkeleri içerisinde Türkiye’de yaşanmış olup yüzde 52’den yüzde 34’e şeklinde gerçekleşmiştir. Sadece Arjantin ve Türkiye’de önlisans programları bulunmaktadır. Ankara’daki yaklaşık dört yetişkinden biri (%23) lise veya ortaöğretim sonrası yükseköğretim dışı eğitime sahiptir ve bu bölgeler arasındaki en yüksek paydır. Türkiye’de 6-15 yaş arası öğrenciler ve tüm programlar için öğrenci başına yapılan yıllık harcamalar OECD ortalaması gerisindedir. Mesleki eğitim programlarında öğretmen başına az öğrenci olan ve genel programlardaki öğrenci başına harcamalardan daha fazla harcamanın mesleki eğitim programları için yapıldığı ve bu harcamalar için OECD ortalaması gerisinde olan ülkelerden biri Türkiye olduğu bilinmektedir. Buna göre lise

öğrenci başına harcama 2.800, mesleki eğitim öğrenci başına harcama 5.000 Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de öğrenci başına harcama miktarı kamu- özel sınıflandırmasında büyük farklılık bulunmaktadır. Buna göre finans kaynaklarına göre kamu ve özel grubu arasında en az %70 fark vardır. 2019-2020 döneminde okullar kapanmış ve çoğu OECD ülkesinde öğrenci başına eğitim harcamaları artmıştır. Bunun aksine aynı dönemde Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim öğrenci başına eğitim harcaması %6’dan fazla azalma göstermiştir. Bununla birlikte Türkiye’de öğrenci başına harcamalar tüm eğitim düzeylerinde 2020-2021 döneminde artış göstermiştir. Eğitim kurumlarına öğrenci başına yapılan toplam harcama ilkokul, ortaokul ve üniversiteler için OECD ortalaması gerisindedir. Toplam harcamalardan özel kurumlara yapılan harcamalar, üniversite öğrencilerine yapılan kişi başı harcamalar hariç OECD ortalaması üzerindedir. Diğer eğitim seviyelerinde toplam harcamalardan öğrenci başına yapılan harcamalar OECD ortalaması gerisindedir (OECD, 2023b: 263-285).

22 yıllık bir zaman serisinde (2000-2021) OECD ortalaması göre eğitim kurumlarına yapılan harcamaların 2016 yılından itibaren artış gösterdiği, GSYH’nın 2009 ve 2020 yılları haricinde artış gösterdiği, tüm hizmetlere ait devlet harcamalarının 2011 ve 2012 yılları hariç artış gösterdiği, tam zamanlı öğrenci sayısının 2000-2013 yılına kadar azalış, 2014-2019 benzer ve 2020 yılında artış gösterdiği takip edilebilir (OECD, 2023b: 286). Türkiye’de ilköğretimden yükseköğretime kadar eğitim kurumlarına yapılan toplam harcamalar 2012-2016 döneminde hızlı şekilde artmıştır. Tüm OECD ülkelerinde yükseköğretim dışı eğitim harcamalarında kamu finansmanı öne çıkmaktadır. Bununla birlikte 2020 yılı için özel finansman kaynağı OECD ortalaması %9 iken, Türkiye için bu oran %20’yi aşmıştır. Türkiye’de kamu harcamalarında en büyük payın mesleki eğitime ayrıldığı da bilinmektedir.

5. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Görünümü

Türkiye BM çalışmalarına katkı sağlayan ülkelerden biridir. Buna göre BM Türkiye’nin çalışmaları; kapasite artırımını, politikaların, stratejilerin ve eylem planlarının hazırlanmasına katkılar sağlanmasını, bilgi ve tecrübe paylaşımını, dünyadaki en başarılı uygulamaların ulusal kalkınma sürecine katkı amacıyla getirilmesini ve Türkiye’nin kalkınma alanında başarısından elde ettiği tecrübenin üçüncü ülkelerin yararlanmaları için paylaşılmasını içermektedir (BM, 2023d).

BM Türkiye ve ortakları SKH ulaşılması için çalışmaktadır. Birbiri ile bağlantılı olan 17 iddialı SKH Türkiye dahil tüm dünyada insanların karşı karşıya kaldığı ana sorunların çözümlerini hedeflemektedir. Türkiye BM SKH 2030 yılına kadar erişilmesi için desteğini sürdürmektedir. BM Türkiye verilerine göre ulusal olarak uygulanan 122 faaliyet bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin 11’i nitelikli eğitim 4.3.Karşılabilir Teknik, Mesleki Ve Yükseköğretime Eşit Erişim, 4.4.Finansal Başarı İçin Gerekli Niteliklere Sahip İnsan Sayısının Artırılması, 4.5.Eğitimde Ayrımcılığın Bitirilmesi alt başlıklarını içeren faaliyetlerdir (BM, Faaliyetler, 2023e). Bu faaliyetlerin çoğu mesleki eğitim hedefine yöneliktir.

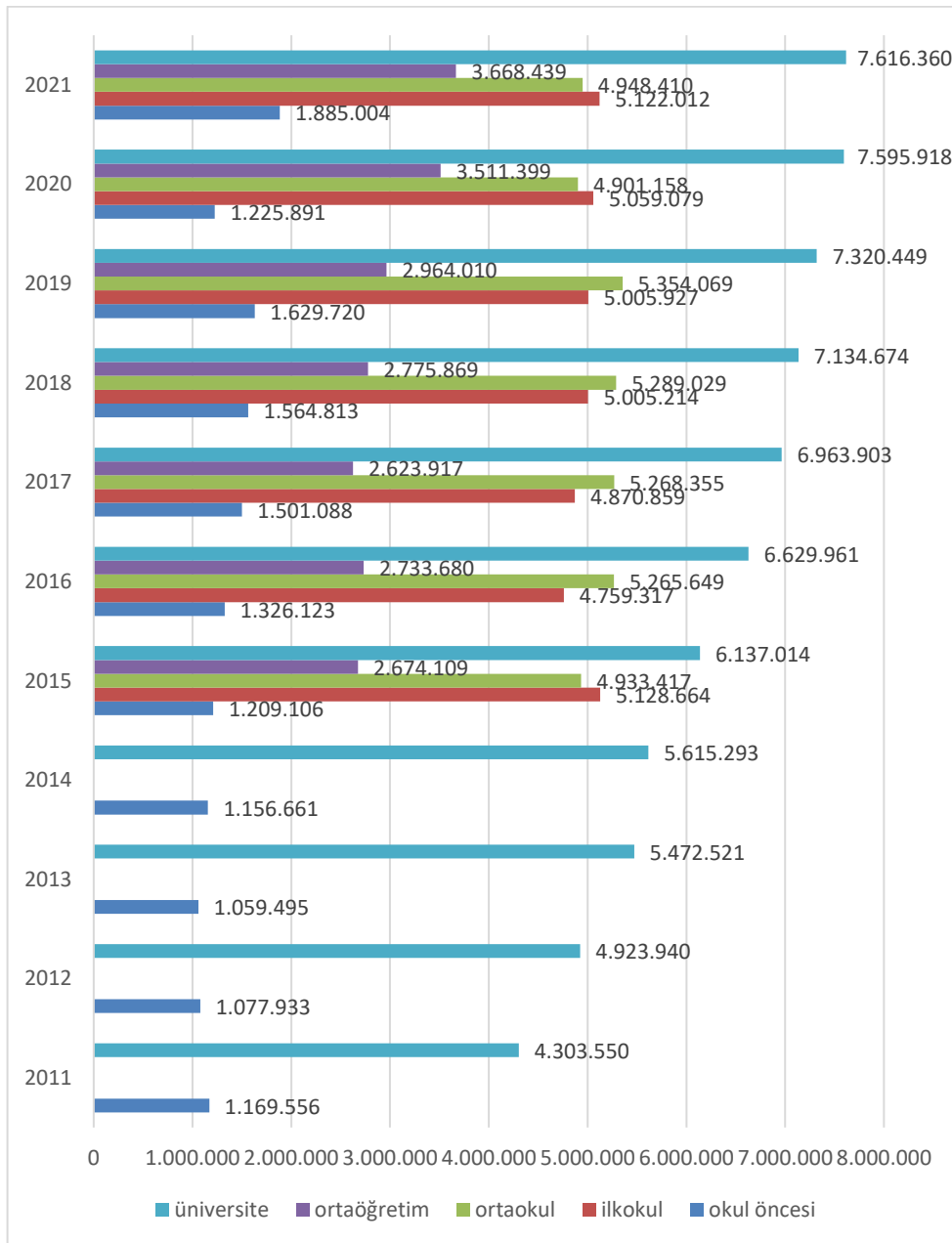
Literatür ışığında Türkiye’deki eğitim harcamalarının son yıllarda; toplam eğitim harcamaları, eğitim kurumlarına yapılan harcamaların GSYİH içindeki oranı, MEB, Yükseköğretim Kurumu ve üniversitelere ayrılan kaynakların GSYİH ve merkezi yönetim bütçesi içindeki payının düzenli bir artış gösterdiği ancak eğitim harcamalarının OECD ülkeleri ile kıyaslandığında; öğrenci başına düşen harcama için Türkiye’nin diğer ülkelerin gerisinde kaldığı, eğitim kurumlarına yapılan harcamaların GSYİH’ya oranının ise orta seviyelerde olduğu bilinmektedir (Akın Mart ve Kartal, 2021: 37). Ancak bu durumun 1997-2010 yıllarına kıyasla daha iyi olduğu da bilinmektedir (Arabacı, 2011: 100).

Öğrencilerin eğitiminin finansmanında kredi ve hibeler önemli rol oynamaktadır. AB ülkelerinde devlet tarafından hanelere ve yükseköğretimdeki öğrencilere yapılan mali yardımların harcama türüne göre dağılımı incelendiğinde, 2019 yılı AB ülkeleri genelinde hibelere ağırlıklı olduğu; buna karşın Türkiye, İzlanda, Norveç, İsveç ve Hollanda için kredilerin ağırlıklı olduğu görülmektedir (AB, Devlet Tarafından Hanelere ve Yükseköğretimdeki Öğrencilerine Yapılan Mali Yardımların Harcama Türüne Göre Dağılımı, 2023b). 2019 yılı için okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite

öğrenci başına eğitim harcaması AB ortalaması gerisindedir. Ayrıca kamu sektörüne yapılan eğitim harcaması AB ortalaması gerisinde, diğer sektörler için eğitim harcamaları kamu sektöründen daha fazla ve kamu eğitim harcamalarının GSYİH’den aldığı pay AB ortalaması gerisindedir (AB, 2023a).

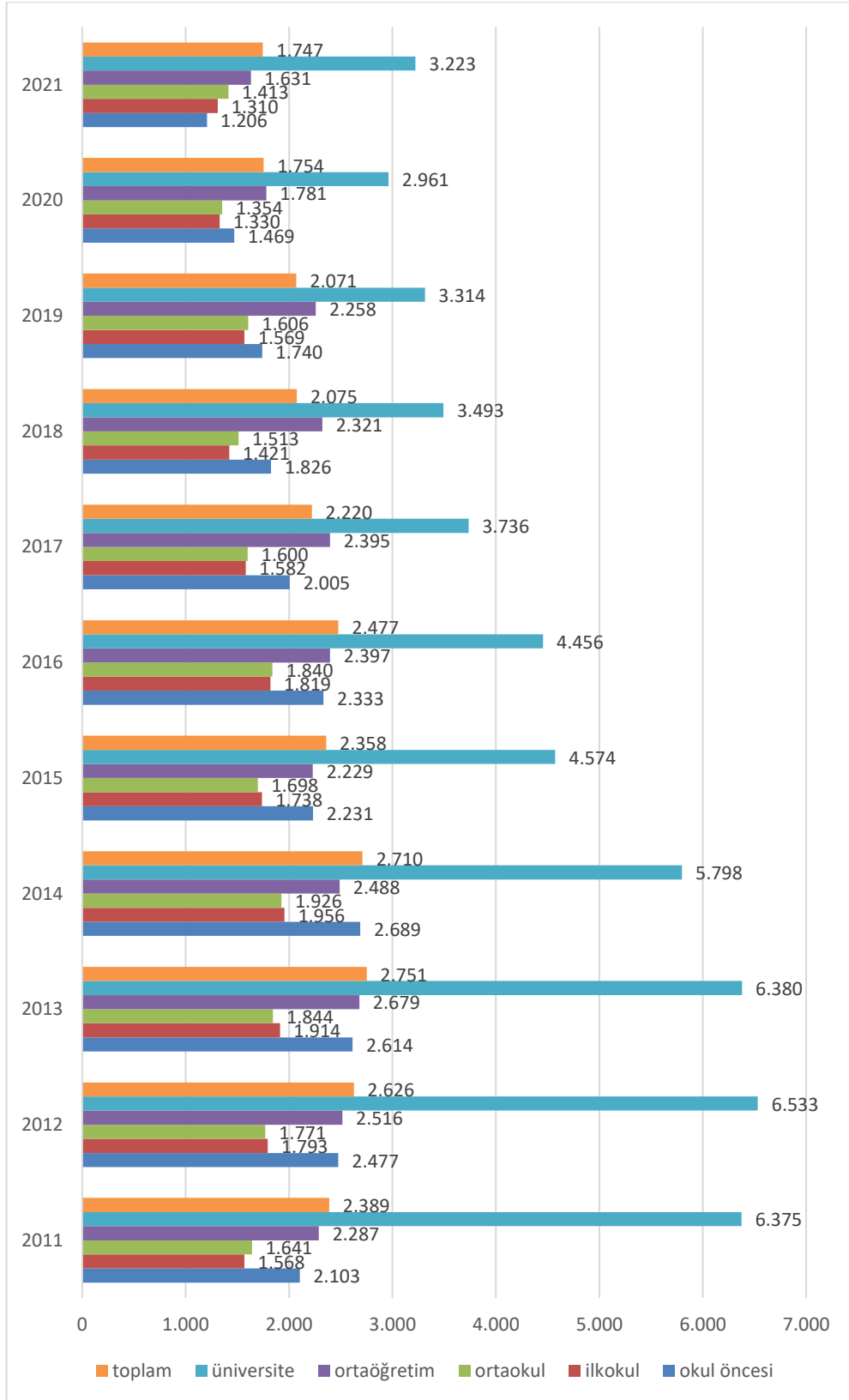
Türkiye’de 2021-2022 dönemi; MEB Bütçe ödeneği 189.010.851.000 TL, YÖK + Yüksek Kalite Kurulu, Üniversite Bütçeleri ödeneği 57.739.883.000 TL olup toplam 246.750.734.000 TL’dir. Toplam eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçe payı (%14,09) olup bu oran 2010 yılı (%13,10) sonrası yıllar için gerçekleşen en düşük orandır. Toplam eğitim bütçesinin GSYİH payı (%3,13) olup bu oran 2006 (%2,96) sonrası yıllar için gerçekleşen en düşük orandır. Türkiye’de 2021-2022 dönemi; okul/kurum sayısı 70.383, öğrenci sayısı 19.155.571, öğretmen sayısı 1.139.673 (MEB, 2022).

Grafik 2: Öğrenci Sayıları (Kamu)

Kaynak: (MEB, 2022) ve (YÖK, 2023)

Grafik 3: Eğitim Düzeylerine Göre Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (\$)

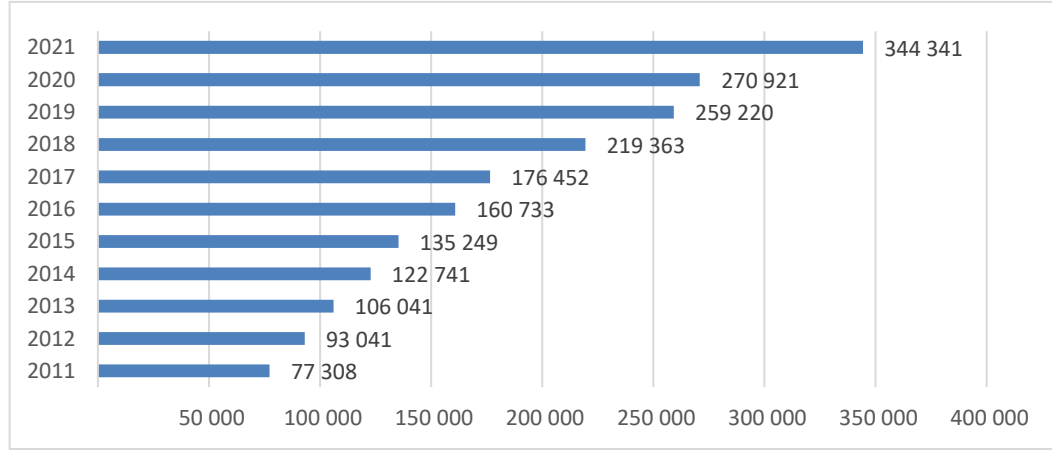
Kaynak: (TÜİK, 2022)

Grafik 3’e göre öğrenci başına toplam eğitim harcamaları 2020-2021 yılları için önceki yıllara göre azalış göstermektedir. Bununla birlikte ortaokul ve üniversite öğrenci başına eğitim harcamalarında artış olduğu görülmektedir. 2020 yılı için tüm eğitim düzeylerinde öğrenci başına eğitim harcamaları azalış göstermektedir. Bunun en önemli nedenlerinin Covid-19 vakaları ve enflasyon olduğu söylenebilir.

Okul öncesi 3-5 yaş aralığı için yapılan harcamaların GSYİH payı OECD ve AB22 ortalamasının gerisindedir. 2019 yılı tam zamanlı eşdeğer öğrenci başına eğitim kurumlarına yapılan toplam harcama ilkök, ortaokul ve üniversite için OECD ve AB22 ortalaması gerisindedir (OECD, 2022: 165, 250).

Türkiye’de 2011-2021 yılları için toplam eğitim harcamaları, eğitim harcamaları temel göstergeleri, finans kaynaklarına göre eğitim harcamaları, öğrenci başına eğitim harcamaları, eğitim düzeylerine göre eğitim harcamaları dağılımlarına aşağıda yer verilmektedir.

Grafik 4: Toplam Eğitim Harcamaları (Milyon TL)

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Grafik 4’e göre toplam eğitim harcamaları 2011-2021 yılları arasında artış trendi içindedir. Bununla birlikte toplam kamu harcamalarındaki azalışa bağlı olarak toplam eğitim harcamalarının 2020 yılı için GSYİH payının azalış kaydettiği de bilinmektedir.

Tablo 4: Eğitim Harcamaları Temel Göstergelerinin Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla İçindeki Payı (%)

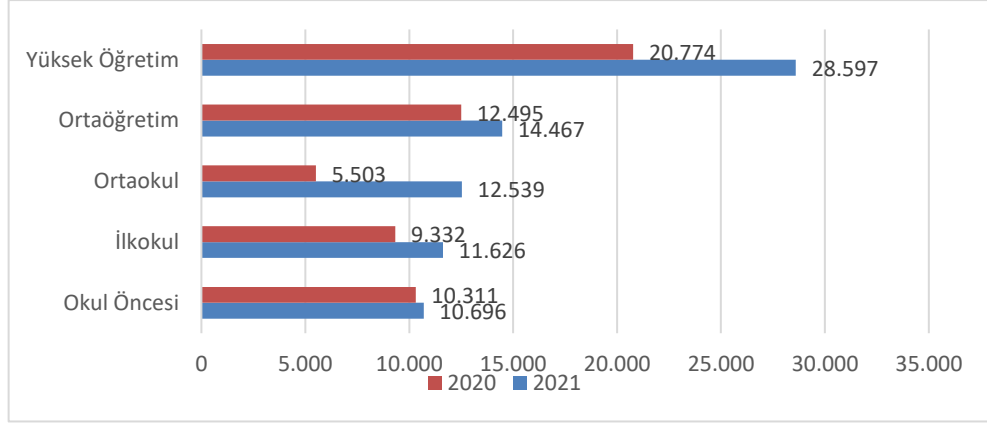
Yıllar	Eğitim Harcamaları	Devlet Eğitim Harcamaları	İlkokul*	Ortaöğretim*	İlkokuldan Üniversite*	Üniversite*
2011	5,5	4,2	1.162	1.940	3.102	1.772
2012	5,9	4,4	1.159	2.163	3.321	1.862
2013	5,8	4,3	1.069	2.268	3.337	1.829
2014	6,0	4,4	1.096	2.291	3.387	1.876
2015	5,8	4,3	1.035	2.256	3.291	1.786
2016	6,1	4,6	1.017	2.494	3.511	1.892
2017	5,6	4,2	0.886	2.412	3.298	1.676
2018	5,8	4,3	0.892	2.479	3.371	1.699
2019	6,0	4,4	1.037	2.582	3.619	1.621
2020	5,4	4,0	0.935	2.260	3.195	1.536
2021	4,8	3,4	(-)**	(-)	(-)	(-)

Not: ** İlgili yıl verisi bulunmamaktadır.

Kaynak: (TÜİK, 2022) ve * (OECD, 2023a)

Tablo 4’e göre devlet eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payının azaldığı ve nihayetinde 2021 yılı için %4’ün altına düştüğü görülmektedir. Ancak öğrenci başına eğitim harcamaları (\$) 2011-2021 yılları için sürekli artış halindedir.

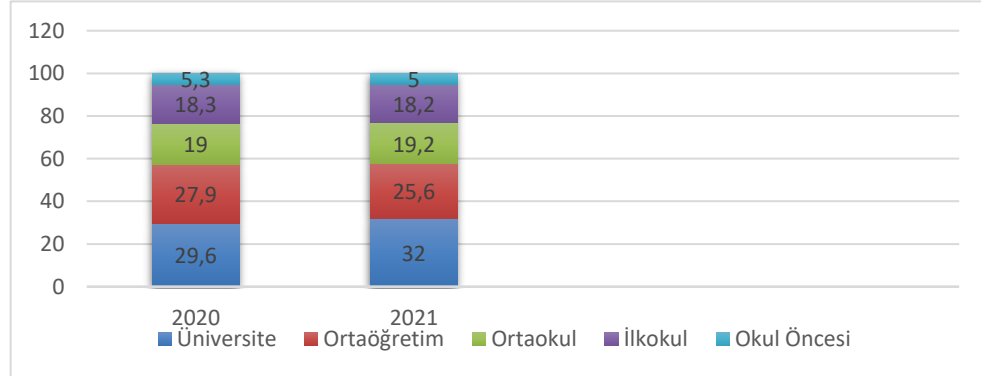
Grafik 5: Eğitim Düzeylerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Harcama Tutarı (TL)

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Grafik 5'e göre 2021 yılında eğitim düzeylerine göre öğrenci başına yapılan harcama tutarı bir önceki yıla artış göstermektedir. 2021 yılı için öğrenci başına en yüksek harcama yükseköğretime yapılmaktadır. Yükseköğretimi sırasıyla ortaöğretim, ortaokul, ilkokul ve okul öncesi takip etmektedir.

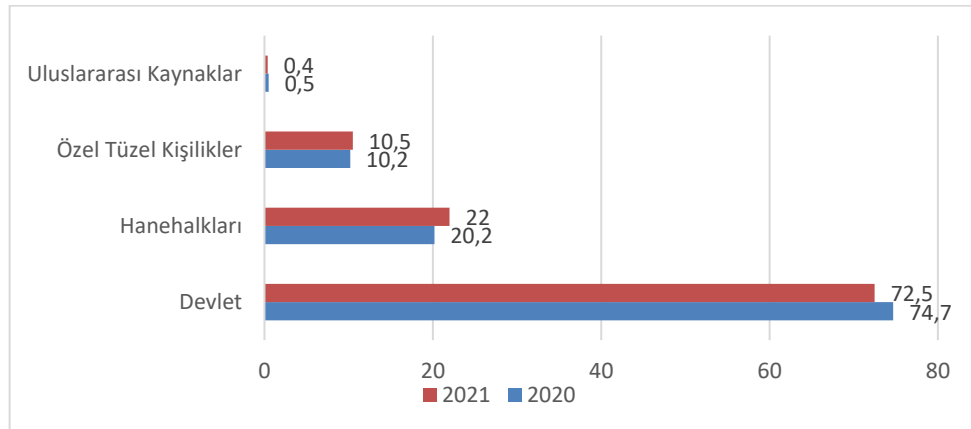
Grafik 6: Eğitim Harcamalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı (%)

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Grafik 6'ya göre üniversite ve ortaokul harcamalarında 2020 yılına göre 2021 yılında artış olduğu görülmektedir.

Grafik 7: Finans Kaynaklarına Göre Eğitim Harcamalarının Dağılımı (%)

Kaynak: (TÜİK, 2022)

Grafik 7’ye göre eğitim harcamalarının çoğu devlet tarafından yapılmaktadır. Devleti sırasıyla hane halkı, özel tüzel kişilikler ve uluslararası kaynaklar takip etmektedir.

6. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Artırılması Nitelikli Eğitimi Artırır Mı?

SKH nitelikli eğitim hedefine ulaşmak için; ortaöğretim öncesinde temel yeteneklere ilişkin eğitimin tamamlanmış olması, okul öncesi eğitime her çocuğun erişiminin sağlanması, erişilebilir ve eşit eğitime hem kadın hem erkeklerin 2030 yılına kadar ulaşmasının sağlanması, gençler ve yetişkinlerin temel yeteneklerden yoksunluğunun giderilmesi, sürdürülebilir kalkınma için 2030 yılına kadar kültür çalışmalarının artırılması, burs imkânlarının artırılması, öğretmen eğitimi için nitelikli öğretmen tedarikinin sağlanması gerekmektedir (www.kureselamaclar.org, Nitelikli Eğitim, 2023). Derslik sayısının artırılması, öğretmen sayısının artırılması öğrenci başına eğitim harcamalarının artmasına neden olan en önemli etkenlerdir. Söz konusu etkenler nitelikli eğitimin artırılması için kaçınılmazdır. İlkokul ve ortaokul eğitimi için gereksinimler ülkeler arasında farklılık göstermektedir (OECD, 2022: 21). Nitelikli eğitimin artırılmasına etki eden başka değişkenler olduğunu söylenebilir. Örneğin hizmetiçi eğitim, okulların teknolojik ve fiziki yapısı, mesleki okullar, eğitim programlarının iyileştirilmesi vb. Bunlardan bir kısmını ölçmek mümkün değildir. Ölçülebilir ve ölçülemez tüm değişkenlerin bir makalede incelenmeyecek kadar fazla olması nedeniyle bu çalışmada OECD verileri ile Türkiye’de yapılan eğitim harcamalarının analizi nitelikli eğitim kapsamında ele alınmaktadır.

Türkiye’de 2013-2014-2015, 2020-2021 yıllarında ortaöğretim öncesi okullaşma oranında azalış olduğu bilinmektedir. Bu düşüşlerin nedenleri sırasıyla; öğrenci sayısının hesaplanma yöntemindeki değişiklik, “ ilkokul öğrenim çağındaki çocukların kayıt erteleme veya okul öncesi eğitime geçiş esnekliğinin sağlanması”, “4+4+4 eğitim sistemine geçiş yılı olan 2012-2013 eğitim öğretim yılında 5 yaşındaki öğrencilerin ilkokula başlaması ve daha sonraki yıllarda ise yönetmelik değişikliği ile 5 yaşındaki öğrencilerin okul öncesine yönlendirilmesi, okul öncesi eğitiminin isteğe bağlı olması ve Covid-19 salgını nedeniyle kayıtlardaki düşüş” tür (MEB, 2022: XVIII). Burada dikkat çeken husus her ne nedenle olsun olsun okullaşma oranındaki düşüşün gerçekleşmiş olmasıdır. Buna göre hesaplamadan kaynaklı azalışlar haricindeki azalışlar için tedbir alınmalı ve bu nedenle eğitim harcamaları artırılmalıdır. Bu harcamaların artırılması ile ortaöğretim öncesinde temel yeteneklere ilişkin eğitimin tamamlanmış olması hedefi gerçekleştirilebilir. Türkiye’de halkın %3,8’inin temel yeteneklerden yoksun olduğu (OECD, 2019), %50’den fazla yetişkinin lise eğitimi niteliklerinden yoksun olduğu (OECD, 2023b) göz önünde bulundurulduğunda eğitim harcamalarının artırılması gerekliliği görülmektedir. Diğer yandan 25-64 yaş arası ilköğretim eğitim düzeyine sahip olunması durumu için Türkiye OECD ve AB ortalaması gerisindedir. Buna göre gençler ve yetişkinlerin temel yeteneklerden yoksunluğunun giderilmesi hedefi için bu yaş gurupları için çalışmalar yapılmalı ve dolayısıyla eğitim harcamaları artırılmalıdır.

2021-2022 dönemi ilköğretim kadın okullaşma oranı %97,18 erkek okullaşma oranından %96,97 yüksek iken ortaokul kadın okullaşma oranı %89,30 erkek okullaşma oranından %90,04 düşük gerçekleşmiştir (MEB, 2022: 8). Kadın okullaşma oranının artırılması için gereken harcamaların artırılması ile erişilebilir ve eşit eğitime hem kadın hem erkeklerin 2030 yılına kadar ulaşmasının sağlanması hedefi gerçekleştirilebilir.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 1. düzey ve eğitim seviyesine göre düzeltilmiş net okullaşma oranları; 3-5 yaş için %44,71, 4-5 yaş için %56,77, 5 yaş için %83,41, ilkokul için %95,81, ortaokul için %95,40, ilköğretim için %97,07, ortaöğretim %89,68’dir (MEB, 2022: 8). Okul öncesi grubu özellikle 3-5 yaş grubu için eğitim harcamalarının artırılması ile okul öncesi eğitime her çocuğun erişiminin sağlanması hedefi gerçekleştirilebilir.

Devletin hanelere ve yükseköğretimdeki öğrencilere yaptığı mali yardımların Türkiye’de 2019 yılı için kredi dağılımı %66,5, AB ortalaması %17,5 üzerinde, burs dağılımı %33,5, AB ülkeleri ortalaması %82.2 olup gerisindedir (AB, 2023b). Bu nedenle eğitim harcamalarının artırılması ile burs imkânlarının artırılması hedefi gerçekleştirilebilir.

Ankara'daki yaklaşık dört yetişkinden biri %23 lise veya ortaöğretim sonrası yükseköğretim dışı eğitime sahip olması ülke genelindeki dağılımın eşitsizliğine işaret etmektedir. Bu nedenle bölgeler arası eğitim eşitsizliklerinin giderilmesi için önlemler alınmalı ve eğitim harcamaları artırılmalıdır. Türkiye'de eğitim kurumlarına öğrenci başına yapılan toplam harcama ilköğretim, ortaokul ve üniversiteler için OECD ortalaması gerisindedir. 6-15 yaş arası öğrenciler ve tüm programlar için öğrenci başına yapılan yıllık harcamalar hem 2019 hem de 2020 verileri ışığında OECD ortalaması gerisindedir. Lise öğrenci başına harcama 2.800, mesleki eğitim öğrenci başına harcama 5.000 Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir. Mesleki eğitim yıllar içerisinde önem kazanmıştır ve kazanmaya devam edecektir. Mesleki eğitim sonrası iş hayatına başlamanın tercih edilmesi bu eğitimin kalitesinin artırılması ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Bunların yanı sıra OECD ülkeleri öğretmen yokluğu sorunu ile karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Rekabetçi maaşlar öğretmenleri daha donanımlı ve profesyonel olmaya yönlendirmiştir. Ancak bunun için gereken zaman ve tatmin edici olmayan maaşlar karşısında öğretmenler, üniversitelerde veya başka alanlarda mesleki hayatlarına devam etmeyi tercih etmektedir(OECD, 2023b). Bu nedenle öğretmen maaşlarının yukarı yönlü revize edilmesi eğitim sisteminin geleceği için önemlidir. 2021 yılı için yapılan analiz, öğretmenler için sürekli mesleki gelişim için zorunlu gereksinimlere okul öncesi, ilköğretim ve ortaokul öğretmenleri için ihtiyaç olduğunu göstermektedir (OECD, 2022: 389). Buna göre öğretmen eğitimi için nitelikli öğretmen tedarikinin sağlanması önemlidir. Bu aynı zamanda nitelikli öğretmen ihtiyacının karşılanması için eğitim harcamasının artırılmasının gerekliliğini göstermektedir.

7. Sonuç

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılması halinde nitelikli eğitim artar mı? sorusuna cevap bulmaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle BM SKH nitelikli eğitim başlığı incelenmektedir. Sonrasında OECD ülkeleri için eğitim harcamaları ele alınmaktadır.

Eğitim Harcamaları: Ortaöğretim öncesi okullaşma oranının artırılması, Bölgesel eğitim farklarının azaltılması, gençler ve yetişkinlerin (25-64 yaş) temel yeteneklerden yoksunluğunun giderilmesi hedefi, kadın okullaşma oranının artırılması, erişilebilir ve eşit eğitime hem kadın hem erkeklerin 2030 yılına kadar ulaşması, Özellikle 3-5 yaş grubu için eğitim harcamalarının artırılması ile okul öncesi eğitime her çocuğun erişiminin sağlanması, Burs imkânlarının artırılması, Sürekli mesleki gelişim için zorunlu gereksinimlere okul öncesi, ilköğretim ve ortaokul öğretmenlerinin ihtiyaçları, mesleki eğitim sonrası iş hayatına başlayan bireylerin ekonomik büyüme ve kalkınmaya sağlayacakları katkının artırılması ve öğrenci başına harcama miktarının artırılarak OECD ve AB ortalamalarına yaklaşıması veya üzerine çıkılması için artırılmalıdır.

Genel olarak Türkiye'de nitelikli eğitimin artırılması için gereken koşulların yerine getirilmesinde eğitim harcamalarının artırılması önem arz etmektedir. Bir başka ifade ile Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılması ile nitelikli eğitim hedefi sağlanabilir. Eğitim harcamalarının artması halinde nitelikli eğitimin artmasının önündeki en önemli engellerden birinin tahsisat şekli olduğu söylenebilir. Okul bütçeleri farklılık göstermektedir. Her öğrencinin eğitim-öğretim için sahip olduğu imkânlar eşitlenecek ve bölgesel eğitim göstergeleri arasındaki farklılıkları ortadan kaldıracak şekilde harcama yapılması halinde Türkiye'de eğitim harcamalarının artırılmasının nitelikli eğitimi artıracağı söylenebilir.

Kaynakça

- Akın-Mart, Ö., ve Kartal, S. (2021). Türkiye'deki eğitim harcamalarının değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi [MSKU Journal of Education]*, 8(1), 3753. DOI: 10.21666/muefd.7449101
- Arıman, Y. (2019), Kamu Harcamalarının Vergi Uyumuna Etkisi: Türkiye Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Arıman, Y. ve Tunçer, M. (2021). Türkiye’de Mükelleflerin Kamu Harcamalarına ve Bu Harcamalar İçin Vergi Ödenmesine Yönelik Tercihleri, *Sosyoekonomi*, 29(48), 293-322.
- Avrupa Birliği (AB). (2023a). Educational Expenditure Statistics. Erişim Adresi https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_expenditure_statistics#Public_expenditure
- Avrupa Birliği (AB). (2023b). Devlet Tarafından Hanelere Ve Yükseköğretimdeki Öğrencilere Yapılan Mali Yardımların Harcama Türüne Göre Dağılımı, 2019. Erişim Adresi https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Educational_expenditure_statistics#Public_expenditure
- Bakır Arabacı, İ. (2011). Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 100-112.
- Birleşmiş Milletler (BM). (2023a). History of the United Nations. Erişim Adresi <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un>
- Birleşmiş Milletler (BM). (2023b). Quality Education. Erişim Adresi <https://www.un.org/sustainable-development/education/>
- Birleşmiş Milletler (BM). (2023c). Sustainable Development Goals. Erişim Adresi <https://www.un.org/en/academic-impact/page/sustainable-development-goals>
- Birleşmiş Milletler (BM). (2023d). BM Türkiye. Erişim Adresi <https://turkiye.un.org/tr/about/about-the-un>
- Birleşmiş Milletler (BM). (2023e). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, Erişim Adresi <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>
- Dünya Bankası (DB). (2023). Education Statistics: Education Expenditure. Erişim Adresi <https://databank.worldbank.org/source/education-statistics:-Education-Expenditure>
- Demir, İ. C. (2013). *Türkiye’de Vergi Yüğü (Objektif ve Subjektif Yönleriyle)*. Afyonkarahisar: Dora Basım Yayın Dağıtım.
- Kurucan, H. ve Altıngöz Zarplı, S. (2022). Objektif Vergi Yüğü ve Algılanan Vergi Yüğü İlişkisi: Trabzon İli Örneği, *Anadolu Strateji Dergisi*, 4(2), 85 – 98.
- Nitelikli Eğitim. Erişim Adresi <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/nitelikli-egitim/>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). OECD Skills Outlook 2019. Erişim Adresi https://read.oecd-ilibrary.org/education /oecd-skillsoutlook-2019_df80bc12-en#page6.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2022). Education at a Glance 2022. Erişim Adresi https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2022_3197152b-en#page47_
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023a). Education Spending. Erişim Adresi <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm#indicator-chart>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023b). Education at a Glance 2023. Erişim Adresi https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2023_e13bef63-en#page25
- Püren, S., ve Yücedoğru, R., (2022). Türkiye’de Hissedilen Vergi Yüğü Unsurlarını Anlamak: Nitel Bir Analiz. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 83-106.

T. C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/2022. Erişim Adresi https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022). Eğitim Harcamaları İstatistikleri 2021. Erişim Adresi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Education-Expenditure-Statistics-2021-45553>

Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2023). Öğrenci Sayıları. Erişim Adresi <https://istatistik.yok.gov.tr/>

ANALYSIS OF EDUCATION EXPENDITURES IN TÜRKİYE AND OECD COUNTRIES IN LINE WITH THE UNITED NATIONS SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Extended Abstract

Aim: The aim of this study is to find answers to the question of whether increasing education expenditures in Türkiye will increase the quality of education.

Method(s): The UN SDG of quality education is analysed. Then, education expenditures for OECD countries are analysed. The necessity of increasing education expenditures is discussed with data and literature.

Findings: According to UN Türkiye data, there are 122 activities implemented nationally. 11 of these activities are qualified education activities. According to the OECD publication Education at A Glance 2022 (OECD, 2022: 45-290): According to educational attainment indicators (%) for 25-64 age group: behind OECD and EU22 average for primary school. Upper-secondary is behind the OECD and EU22 average. For bachelor's, master's and doctorate degrees, Türkiye is behind both OECD and EU22 averages. Percentage of enrolled students in total population: secondary education is behind the EU22 average for 30-39 year olds, secondary education is behind the OECD and EU22 average for 40-64 year olds and university for 25-29 year olds. Türkiye's GDP share of public education expenditures in 2019 by financial sources: behind the OECD and EU22 average for primary and secondary education, and behind the OECD and EU22 average from primary school to university. Total public expenditure on education as a percentage of total public expenditure in Türkiye in 2019: behind the OECD and EU22 average for primary school.

According to the OECD publication Education at A Glance 2023 (OECD, 2023b: 21-285) The GDP share of expenditures for the pre-school 3-5 age group is behind the OECD and EU22 averages. Education expenditures for children aged 6-15 are far behind the OECD average. More is spent per student for vocational education. Approximately one in four adults %23 in Ankara have a non-tertiary education such post-secondary education, the highest share among regions. Education expenditure per student is behind the OECD average. According to OECD and TURKSTAT data, even though the share of education expenditures in GDP has been decreasing in recent years, the amount of education expenditures has been increasing continuously.

Conclusion: In Türkiye, education expenditures must be increased for these: To increase the pre-secondary schooling rate, Reducing regional education differences, For the target of eliminating the lack of basic skills among young people and adults (25-64 years), To increase the female enrolment rate and ensure accessible and equal education for both women and men by 2030, Increasing education expenditures especially for the 3-5 age group and ensuring access to pre-school education for all children, To increase scholarship opportunities, Vital requirements for continuous professional development for the needs of pre-school, primary and secondary school teachers, To increase the contribution of individuals who start their business life after vocational training to economic growth and development, To increase approaching or exceeding OECD and EU averages by increasing the amount of expenditure per student.

In general, it is inevitable to increase education expenditures in order to increase quality education in Türkiye. In other words, qualified education can be increased by increasing education expenditures in Türkiye. If education expenditures increase, one of the most important obstacle to the increase in quality education is the allocation method. Although per student expenditure statistics are published, not all schools spend the same amount for each student. School budgets vary. As long as this difference is not exploited, it can be said that increasing education expenditures in Türkiye will increase quality education if expenditures are made in a way to equalise the opportunities that each student has for education.
